

Planning for the identities of new settlements, case study: Qazvin Mehr housing

Shirin Kakavand

MSc. Student in Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Maliheh Babakhani *

Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Imam Khomeini International University (IKIU), Qazvin, Iran

Corresponding author's email address: *

babakhani@arc.ikiu.ac.ir

How to cite this article:

Shirin Kakavand, Maliheh Babakhani, Planning for the identities of new settlements, case study: Qazvin Mehr housing, *Journal of Engineering and Construction Management (JECM)*, 2022, 7(1):83-91.

Abstract

The issue of urban identity and identity crisis is one of the most important problems that new settlements struggle with; Because these settlements were mainly formed under the influence of modern thinking and the urban identity issue is considered as one of the challenges raised in these settlements. It can be said that one of the most important reasons for the failure of new cities in attracting population is the neglect of issues such as urban identity. Residents of anonymous cities do not want to solve the problems in the city, and these cities turn into dormitory environments over time. Therefore, it is very important to know the identity-giving components and try to improve the status of the urban identity of these settlements. Qazvin Mehr housing is also facing this challenge as a new urban settlement. The main goal of this research is to reduce the problems caused by anonymity in Qazvin Mehr housing. The present study, by examining the current situation of this urban area based on field observations, identifies the identityless problems of this settlement and then, using identity criteria, provides solutions to improve the quality of Mehr housing in Qazvin in terms of urban identity.

Keywords

Urban identity, planning, new settlements, Qazvin Mehr housing

برنامه‌ریزی برای هویت بخشی به سکونتگاه‌های جدید، نمونه موردی: مسکن مهر قزوین

شیرین کاکاوند

دانشجوی کارشناسی‌ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

ملیحه باباخانی*

استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

تاریخ دریافت: 1401/03/01، تاریخ پذیرش: 1401/03/21

ارجاع به مقاله:

شیرین کاکاوند، ملیحه باباخانی، برنامه‌ریزی برای هویت بخشی به سکونتگاه‌های جدید، نمونه موردی: مسکن مهر قزوین، مهندسی و مدیریت ساخت، 1401، 7 (1): 83-91.

چکیده

موضوع هویت شهری، بحران هویت یکی از مهم‌ترین معضلاتی است که سکونتگاه‌های جدید با آن دست و پنجه نرم می‌کنند؛ چرا که این سکونتگاه‌ها عمدتاً تحت تأثیر تفکرات مدرن شکل گرفته‌اند و بحث هویت شهری به عنوان یکی از چالش‌های مطرح شده در این سکونتگاه‌ها به حساب می‌آید. می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین دلایل عدم موفقیت شهرهای جدید در جذب جمعیت، بی‌توجهی به موضوعاتی چون هویت شهری است. ساکنین شهرهای بی‌هویت تمایلی به حل مسائل موجود در شهر ندارند و این شهرها به مرور زمان به محیط‌های خوابگاهی تبدیل می‌شوند. بنابراین شناخت مؤلفه‌های هویت‌بخش و تلاش برای بهبود وضعیت هویت شهری این سکونتگاه‌ها بسیار حائز اهمیت است. مسکن مهر قزوین نیز به عنوان یک سکونتگاه شهری جدید با این چالش روبرو است. هدف اصلی این پژوهش کاهش معضلات ناشی از بی‌هویتی در مسکن مهر قزوین می‌باشد. پژوهش حاضر با بررسی وضعیت کنونی این ناحیه شهری مبتنی بر مشاهدات میدانی، معضلات بی‌هویتی این سکونتگاه را شناسایی کرده و سپس با استفاده از معیارهای هویت بخشی به ارائه راهکارهایی به منظور بهبود کیفیت وضعیت مسکن مهر قزوین از نظر هویت شهری می‌پردازد.

کلمات کلیدی

هویت شهری، برنامه‌ریزی، سکونتگاه‌های جدید، مسکن مهر قزوین

1- مقدمه

پس از انقلاب صنعتی، فرآیند شهرنشینی به‌طور فزاینده‌ای رشد کرد و به دنبال آن مشکلات فراوانی از جمله کمبود مسکن را به وجود آورد. در واقع مسکن به عنوان یکی از پدیده‌های واقعی، از نخستین مسائلی است که بشر همواره با آن دست به‌گریبان بوده است و در تلاش برای دگرگونی و یافتن پاسخی مناسب، معقول و اندیشیده

برای آن است. از این رو در کشورهای مختلف دنیا و از جمله کشورهای در حال توسعه، سیاست‌های متنوعی برای تأمین مسکن به ویژه برای اقشار کم درآمد جامعه ارائه شد. در کشور ایران نیز با توجه به مشکلاتی که در زمینه کمبود مسکن و به ویژه گرانی آن وجود داشت، طرح مسکن مهر به عنوان مناسب‌ترین سیاست دولت جای خود را در اذهان عمومی متقاضیان مسکن پیدا نمود [1]. بحران بی‌هویتی در شهرهای سنتی گذشته، بسیار کمرنگ‌تر بوده است. چرا

7 (1), 2022

دوره 7، شماره 1

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

1-1- هویت شهری

اساساً هویت شهری توسط فرهنگ شهری و خرده فرهنگ های متعلق به آن بستر تاریخ و در دل ساختار اجتماعی وسیع تری که جامعه را در بر می گیرد در روند تحولات اقتصادی و سیاسی آن شکل می گیرد و دگرگون می شود بدین دلیل نگاه ایستا به مقوله های هویت و از جمله هویت شهری قادر به درک آن نیست [3]. هویت در شهر به واسطه ایجاد و تداعی خاطرات عمومی در شهروندان، تعلق خاطر و وابستگی را نزد آنان فراهم کرده و شهرنشینان را به سوی شهروند شدن که گستره ای فعال تر از ساکن شدن صرف دارد، هدایت می کند. به عقیده لالی هویت شهر، شهروندان را از غیر شهروندان جدا می سازد و عکس العمل نپذیرفتن هویت شهر، برش از محیط و مهاجرت از آن است [4]. کوین لینچ هویت را یکی از هفت ویژگی برای سنجش شکل خوب شهر و از اجزای شکل و ریخت شناسانه معنی می داند. او هویت را به معنای بسیار ساده یعنی مکان تعریف کرده و آن را حدی که شخص می تواند یک مکان را به عنوان مکانی متمایز از سایر مکان ها مورد شناسایی قرار دهد می نامد.

وقتی سخن از هویت شهر می شود، بدو تمایز شهر از غیرشهر مطرح می گردد. همه شهرها در واقع آبادی هستند. آبادی بودن شهر وجه مشترک همه آبادی ها اعم از شهر و روستاست. ولی صفت شهر بودن این شهر است که با آن متمایز می شود. شهرها نیز با هم وجوه مشترک و متمایز دارند. این وجوه مشترک باعث تمیز داده شدن شهر می شود. به عنوان مثال تهران و اصفهان هر دو شهر هستند. اما، تهران اسمی است که با اصفهان فرق می کند. هویت این شهر زمانی در اذهان متبلور می شود که تصور تهران در پی چشم های ذهنی ادراک محیط از کانال عبور کند که با کانال تصور اصفهان پرت می کند [5]. هویت شهری زمانی معنادار خواهد بود که تبلور عینی در فیزیک شهر داشته و در واقع کالبد بیرونی و فیزیک شهر نمادی از هویت شهری باشد [6]. بحران هویت، یکی از مهم ترین بحران ها و چالش هایی است که انسان در دوره ی معاصر با آن روبرو شده است و این بحران چیزی جز نتیجه ی غفلت انسان از بعد معنوی حیات خود نیست. اما از آنجایی که این بحران هویت، این بحران هویت، انسان و تمام دستاوردهای او را شامل می شود، مسلماً شهر، فضاهای شهری به طور عام و مکان به طور خاص نیز از این بحران مستثنی نخواهد بود [7].

1-2- هویت بخشی به بافت شهری

فرآیند هویت بخشی به یک محل عمدتاً با در نظر گرفتن و به کارگیری فرصت ها و ظرفیت های یک سایت شکل می گیرد. هر شهر و محله شرایط خاص خود را دارد و فرصت ها، امکانات و مشکلات تشخیصی که با تکیه بر این شرایط خاص می تواند از هویت منحصر به فردی نیز برخوردار شود [8]. در حقیقت ضمن بازشناسی فرصت ها و نقاط قوت و ضعف، با دستکاری عینیت و تصویر ذهنی آن در جهت منطبق شدن بر هم و قابل بازشناسی و واجد تشخیص شدن پدیده می توان به هویت مورد نظر دست یافت [9].

که این شهرها دارای هسته اولیه هستند و رشد آنها به صورت تدریجی صورت گرفته است. این رشد تدریجی منجر به اخت پیدا کردن نسل های مختلف با محیط کالبدی محیط زندگی شان می شده است. بحران بی هویتی در روزگار کنونی، عمدتاً ناشی از سیاست هایی است که در پی تقلید از الگوهای غربی و غیروومی در ساخت شهرها صورت گرفته است. همچنین افزایش شمار شهرنشین، باعث گسترش بی رویه شهرها و در نتیجه بی توجهی به فرهنگ، موقعیت جغرافیایی و ویژگی های اقلیمی است. بی هویتی شهرها، در زمره ی موضوعات پیچیده قرار می گیرند و به نوعی یکی از دلایل عدم موفقیت سکونتگاه های جدید را می توان بحران بی هویتی آنها تلقی کرد. می توان گفت که ساکنان شهرهای امروزی تنها به غذا نیازمند نیستند که با برطرف کردن آن، مسئله به نوعی پایان یافته تلقی گردد؛ بلکه مسکن خوب، فضای زندگی مناسب، محیط آرام و تنفس هوای پاکیزه نیز در زمره نیازهای اصلی و عمده به شمار می آیند [2].

شهرهای بی هویت، به ساکنین حسی چنین القا می کنند که آنها در مقام میهمان قرار گرفته و هیچ گونه احساس تعلق به محل زندگی خود ندارند. در طرح های مسکن مهر نیز توجه اندکی به نیازهای روانی ساکنان شده است. جذب جمعیت در شهرها و سکونتگاه های جدید، باید توأم با توسعه اجتماعی باشد تا شهرهای جدید و سکونتگاه های ساخته شده به عنوان پروژه های موفق به حساب آیند. در واقع بسیاری از سکونتگاه های جدید به دلیل فقدان هویت، در جذب مهاجرین موفق نبوده اند و این شهرها تنها به حومه های خوابگاهی تبدیل شده اند. در صورتی که انسان فطرتاً موجودی اجتماعی است و هویت و تعاملات اجتماعی از نیازهای روانی او محسوب می شود. در بسیاری از پروژه های مسکن مهر نیز این مشکل وجود دارد و اغلب ساکنین به ناچار جذب این سکونتگاه ها شده اند. پروژه های مسکن مهر به دلیل تاکید بسیار به ابعاد کالبدی و تامین نیاز مسکن قشر کم توان جامعه، در ابعاد کیفی و هویت بخشی به این نوع سکونتگاه ها بسیار ضعیف عمل کرده اند. همچنین سکونتگاهی که به دنبال سیاست مسکن مهر شکل گرفته اند، عقبه تاریخی نداشته و دارای قدمت زیادی نیستند. فرهنگ و سلاقی ساکنین نیز بسیار با یکدیگر متفاوت می باشد؛ چرا که ساکنین، مهاجرانی هستند که از خارج وارد این سکونتگاه ها شده و هویت خود را به جای دیگر نسبت می دهند. مهاجرت مردم از مناطق گوناگون و احساس تعلق که به جای دیگر دارند، مشکل بی هویتی این سکونتگاه ها را تشدید می کند. این امر سبب می شود تا ساکنین تمایلی به حضور در اجتماع به عنوان شهروندانی فعال نداشته باشند و شهرهای محل سکونت فعلی خود را صرفاً به عنوان اقامتگاهی اجباری تلقی کرده، و در صورتی که فرصت مناسبی را بیابند، از آن سکونتگاه ها خارج می شوند. در صورتی که اگر شهرها با بحران بی هویتی مواجه نباشند، حس وفاداری به شهرها در ساکنین ایجاد می شود. از این رو، ساکنین این پروژه های مسکن مهر به فضاهایی در خور فرهنگ، علاقی و سلاقی شان در محل زندگی خود نیازمندند که سبب هویت بخشی به این سکونتگاه ها نیز می شود. لذا بررسی چالش هویت در پروژه های مسکن، به عنوان بزرگترین طرح دولتی از اهمیت خاصی برخوردار است.

1-3- هویت شهر جدید

شهر جدید اجتماعی را داراست که در محیطی زندگی می‌کنند. برای پرداختن به موضوع هویت در شهرهای جدید، علاوه بر دو عامل اجتماع و محیط، باید به عامل زمان نیز توجه داشت و مورد بررسی قرار دهیم.

عامل زمان: زمان می‌تواند بهترین و مهم‌ترین عامل برای تکمیل یک شهر و تحقق اهداف آن باشد. زندگی شهری، شرایط زیستی است که در آن تمام عناصر و فضاهای کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و در حال تحرک و پویایی و دارای کارکرد و استمرار باشند. این نتیجه و برآیند کارکرد عناصر شهری است که شرایط زیست متعادل و حیات شهری را پدید آورده و استمرار می‌بخشد. دارای محیط و شرایط زیست و روند پویای زندگی مربوط به خود است. مادامی که اجزا، عناصر و فضاهای این شهر هم زمان و به طور متوازن در فعالیت باشند استمرار و تداوم زیست شهری حاصل می‌آید. در این صورت است که هویت خود را معنا می‌کند و مفهوم شهروندی شکل می‌گیرد و هر شهروند، احساس تعلق خاطر، وابستگی و رضایت می‌کند. در شهر جدید زمانی این احساس تعلق به وجود می‌آید که شهر مراحل ساخت و استقرار و اسکان را پشت سر بگذارد و عناصر و فضاهای مختلف شکل بگیرند. جمعیت استقرار یابد و ساکنان در راه اندازی آن مشارکت داشته باشند و شکل‌گیری حیات شهری به انجام برسد. در چنین شهری است که فضاهای زندگی اجتماعی از فضای کالبدی جدا نیست [10].

عامل محیط: بدون شک تنها با ساختن چند بلوک مسکونی نمی‌توان به شهر روح بخشید. به کارگیری نشانه‌ها و نمادهایی مرتبط با عملکرد ساکنان هر شهر در امر طراحی آن، به عنوان ضرورتی است که می‌تواند مورد توجه قرار بگیرد. یکی از مسائل مهم در رابطه با شهرهای جدید، چگونگی ایجاد هویت خاص و ممتاز برای هر شهر با استفاده از عوامل محیط مصنوع و طبیعی است. محیط نامطلوب و سیمای شهر است که یک خطر واقعی برای شکل‌گیری و توسعه این شهرها در آینده و مطلوبیت پذیرش سکنه آتی آن به شمار می‌رود [11].

عامل اجتماع: از آنجا که تاریخ و فرهنگ دو عامل اساسی تعریف هویت فضاهای انسان ساخت هستند، مسئله مهم دیگری مطرح می‌شود که به هویت‌یابی نوسهرها مربوط است. تگرچه می‌توان گفت که شهرهای جدید فضاهای شهری انسان ساخت بی تاریخند و به تبع آن از فرهنگ خاص خود بی‌بهره به نظر می‌رسند، لیکن با ورود موج‌های انسانی و اسکان آنان از یک سو، شکل‌گیری تاریخ و فرهنگ آغاز می‌گردد. از دیگر سوی، آنانی که به شهر جدید قدم می‌گذارند با کنش و واکنش‌های اجتماعی هویتی نو به آن می‌بخشند. فراتر از این مسئله مهم، ساکنان شهر جدید حاملان تاریخ و فرهنگ جامعه‌ای به حساب می‌آیند، که در آن رشد و نمو کرده‌اند و با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی گردن می‌نهند. بدیهی است که با ورود خود، تاریخ و فرهنگ جامعه خود را به کناری نمی‌نهند و آنها را با خود به شهر جدید آورده، زمینه شکل‌گیری فرهنگ و تاریخ را بی‌می‌ریزند [12].

1-4- مؤلفه‌های سازنده هویت شهری

مؤلفه‌های طبیعی

محیط فیزیکی طبیعت، عنصر عمده سازنده فضای شهری است و نخستین بستری است که در آن محیط مصنوع شکل می‌گیرد. مقایسه زیستگاه‌های ساخته شده در کوها و زمین‌های هموار، میان اقلیم‌های سرد و گرم و میان آنها که در حاشیه رود ساخته می‌شوند با آنها که در پای کوه‌ها ساخته می‌شوند؛ نشان خواهد داد که فرم مصنوع می‌تواند بسته به شرایط بستر طبیعی تغییر کند. این تنوع در فرم فیزیکی و کیفیت‌های طبیعی، به نوبه خود بر کیفیت فضای شهری تأثیر می‌گذارد. به کارگیری شرایط طبیعی محیط مصنوع، علاوه بر ارتقای ادراکی و زیبایی شناختی فضاهای شهری، محیطی سالم به لحاظ اکولوژیکی و جذابیت فضایی فراهم می‌آورد. این موضوع علاوه بر پایداری شهری موجبات پایداری کلی منطقه شهری را فراهم می‌سازد [13].

مؤلفه‌های کالبدی

هر شهری از نقطه نظر هویت ساختاری-کالبدی در لایه‌های مختلف زمانی قابل بررسی است. ساز و کارهای سنجش این معرف‌ها شامل عواملی می‌گردد که از گذشته تا امروز بر اجزا و کلیت واحد مصنوع شهر تأثیر می‌گذاشته‌اند. از جمله مهم‌ترین این عناصر، ساختمان‌هایی هستند که در این محیط‌ها وجود دارند و آنها را احاطه کرده‌اند. نحوه قرارگیری این ساختمان‌ها، ترکیب آنها با یکدیگر، ترکیب ساختمان‌ها با فضاهای همجوار آنها، احجام و جزئیات نماها در مقیاس‌های مختلف عواملی هستند که به عنوان مؤلفه‌های کالبدی بر تعیین و تبیین هویت شهری تأثیر می‌گذارند [14].

مؤلفه‌های انسانی

مؤلفه‌های انسانی هویت شهری متأثر از نحوه اعمال آداب و رسوم، اعتقادات و سیره و روش زندگی ساکنان هر شهری است و بیش از هر چیز به جنبه‌های مدنی شهروندان برمی‌گردد. سرلوحه این مؤلفه انسانی، لهجه یا زبان آن شهر است که مورد توجه قرار می‌گیرد [15].

مؤلفه‌های تاریخی-مذهبی

مؤلفه‌های تاریخی-مذهبی عموماً شامل مجموعه‌هایی هستند که حفظ و نگهداری و حیات بخشی به آنها منجر به استمرار پیام‌های گذشته می‌گردد. ما با استمرار پیام‌های گذشته در پی نگه داشتن نوعی شاهد، نمونه یا علامت مشخصه هستیم تا به عنوان نقطه اتکا در شهرهای امروزی بتوان به آنها تکیه کرد. مداخله‌های تاریخی-مذهبی در تبیین هویت شهری تأثیرگذارند و در تأمین نیازهای روانی نیز نقش عمده‌ای دارند؛ زیرا انسان متمدن نیازمند آن است که حس کند به جایی در فضا و زمان تعلق دارد. همچنین مذهب به عنوان اصلی انکارناپذیر همواره در اکثر تمدن‌ها وجود داشته و آثار معماری مذهبی عموماً بخشی از هویت شهر را تشکیل می‌دهد. زمانی این تأثیر چنان مهم و حیاتی بوده که حتی جهت‌گیری و سازمان فضایی کل شهر تحت تأثیر عنصری مذهبی شکل می‌گرفته و در شهر اسلامی-ایرانی نیز به عنوان عضوی تکرارشونده با صورت‌های مختلف در محله‌ها و بخش‌های اصلی شهر مطرح بوده است [14].

7 (1), 2022

دوره 7، شماره 1

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

مهندسی و مدیریت

مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی

شهرها مفاهیم و کارکردهای بسیار اساسی همچون شهروندی، شهرنشینی، تمدن، سیاست و دموکراسی را آفریده‌اند و می‌بایست مناسب‌ترین جایگاه برای همبستگی جمعی و پیوند اجتماعی و ریشه فرهنگی باشند. از جمله فعالیت‌هایی که هر شهروند در عرصه زندگی به آنها می‌پردازد، فعالیت‌هایی چون گفت‌وگو، هم‌فکری، مشارکت، لذت بردن از محیط، مکاشفه و تحلیل محیط و نظایر آنهاست که نیازمند محیط‌هایی فراتر از محدوده خانوادگی و شغلی و حرفه‌ای است. به هر حال شهروند امروز، به تناسب شعور و آگاهی اش و به اعتبار تراکم ارتباطاتش، مطالبات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ناگزیری دارد که می‌بایست در پهنه شهر به آنها پاسخ داده شود. وی به همین خاطر نیازمند فضاهایی است که با خرد، انتخاب و آزادی و مسئولیت در آن حضور باید و در امور جاری اظهار نظر و نقادان کند. چنین عرصه‌های بدون شک حضور فرایند ویژه‌ای را در فضای شهری ضروری می‌سازد که مستلزم هوشمندی، نوآوری و خلاقیت است و محصول آن ایجاد فضای تعامل است که امروزه به عنوان ابزاری برای تحقق عرصه عمومی در طراحی شهری مطرح است [14].

مؤلفه‌های عملکردی

شهرها دارای قابلیت‌های بسیارند که با شناخت و تحلیل و تلاش پیگیر می‌توانند به شهری زنده و پویا تبدیل گردند، شهری که خاطره‌ساز باشد؛ نشان روزگار معاصر را داشته باشد؛ با ساکنانش پیوند برقرار کند؛ علائق را افزایش دهد و فضایی برای بودن تدارک ببیند. شهری با کالبدی با هویت که نشان از زمان و مکان و همچنین جامعه و فرهنگ خود دارد [14].

مؤلفه‌های روانشناختی و ادراکی

مؤلفه‌های روانشناختی و ادراکی شامل مجموعه تعاملاتی است که میان افراد و محیط‌های شهری حاصل می‌آید. این تعاملات گرچه ریشه‌های مختلفی دارند و به کمک ابزارهای متفاوت حاصل می‌گردند؛ اما نتیجه آنها مسئله ادراکی و روانشناختی است و به گفت‌وگوی خلاق میان شهروندان و شهر می‌انجامد. اصولاً تأثیر این مؤلفه‌ها در جهت تأمین نیازهای روانی و ادراکی است و شامل ایجاد تصور ذهنی مناسب در شهر، خوانایی، امنیت و رفاه اجتماعی است [14]. جدول 1 به بیان مؤلفه‌های هویت شهر می‌پردازد.

2- چارچوب نظری پژوهش

با استناد به نظریه‌ها و دیدگاه‌های مورد بررسی، بر پایه نوع نگاه و همچنین جهت‌گیری این پژوهش، 8 معیار «آشنایی و شناخت»، «خوانایی و تشخیص»، «رضایت‌مندی»، «خودکارآمدی»، «تعامل اجتماعی»، «تناسب محیطی»، «دلبستگی» و «خاطره انگیزی» در زمینه فرآیند شکل‌گیری هویت مکان در توسعه شهری جدید مهم و کلیدی می‌باشند. هریک از این معیارها در عین حال که هم پیوند مرتبط با یکدیگر هستند، ابعاد و جوانبی از احراز و تشخیص هویت مکان در توسعه شهری جدید را روشن ساخته و به واسطه آنها، ساز و کار این فرآیند می‌تواند مورد توجه قرار گیرد [16].

جدول 1 مؤلفه‌های هویت شهر، [5]

مؤلفه‌های هویت شهر	
جایگاه کلی طبیعی (طول و عرض جغرافیایی آن شهر و شاخص‌های وابسته)	
مؤلفه‌های ساختاری جغرافیایی (توپوگرافی، هیدروگرافی و شاخص‌های وابسته)	مؤلفه‌های
مؤلفه‌های ساختاری طبیعی (رود و دره‌ها)	طبیعی
مؤلفه‌های حوزه‌ای و ساختی طبیعی (تنوع خاک، پوشش گیاهی، سرریز حوضه‌ها)	هویت شهر
مؤلفه‌های نقطه‌ای (چشمه‌ها، تپه‌ها و غیره)	
مؤلفه‌های نقطه‌ای خطی (مسیر آب و مشابه)	
منظر عمومی: کلیت فرم شهر با دید پرند (خطی - شطرنجی، شعاعی یا ارگانیک)	
عناصر خطی - ساختاری شاخص: خیابان‌های اصلی ساخت شهر	
شاخص‌های کانونی و نقطه‌ای شهری: میدان، دروازه‌ها، پارک‌ها و غیره	مؤلفه‌های
شاخص‌های خطی - نقطه‌ای تاریخی و کالبدی: کاخ‌ها و بازار و غیره	مصنوع
تک پناهای شاخص شهری	هویت شهر
توده‌ها: حوزه‌ها و فضاهای شاخص شهری: محله‌های قدیمی شهر قدیم، مجموعه ساختمان‌های مسکونی و نظیر این‌ها	
تبار و نیاکان	مؤلفه‌های
اوضاع دینی و مذهبی	انسانی
آداب و رسوم	هویت شهر
زبان	

جدول 2 تعریف زیرمعیارها در ارتباط با معیارهای هشت گانه کلیدی فرآیند شکل‌گیری هویت مکان در توسعه شهری جدید. [16]

عنوان معیار	تلفی و کارکرد	شاخص‌ها (زیرمعیارها)	پژوهش‌های پشتیبان
آشنایی و شناخت	آگاهی و ادراک نسبت به محیط فیزیکی و ابعاد اجتماعی	- آگاهی از ارتباط و ترکیب عناصر و اجزاء - شناخت عناصر فیزیکی و ابعاد اجتماعی - احساس خودی بودن، نزدیکی، انس و الفت - تشخیص، ادراک فضایی و جهت‌یابی	دانشپور، ۱۳۷۹؛ لینچ، ۱۳۸۱؛ میرمقناتی، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۸؛ چپ من و اسپارکر، ۱۳۸۴؛ چپ من و برادشواو، ۱۳۸۴؛ چپ من و دونوان، ۱۳۸۴؛ راپاپورت، ۱۳۸۴؛ حبیبی، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۴؛ فلاح‌ت ۱۳۸۵ و ۱۳۸۴؛ الکساندر، ۱۳۸۶؛ بهزادفر و برین، ۱۳۸۷؛ حبیبی، ۱۳۸۷؛ گیدنز، ۱۳۸۷؛ مدیری، ۱۳۸۷؛ ارباب، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۱؛ دانشپور،
خوانایی و تشخیص	وجود کیفیات و ارتباطات قابل درک، متنوع، برجسته و خاص	- ساختار قابل درک و معنا دار به صورت منسجم - تنوع و برجستگی فرمها و فعالیت‌ها - اهمیت، تفاوت، انحصار و یکتایی فضا - احساس تمایز، تشخیص، مباهات و سربلندی	

7 (1), 2022

دوره 7، شماره ۱

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

رضایتمندی	احساس آسایش و آسودگی رفاهی	- ارضای نیازها و تمایلات بیولوژیکی و روانشناختی - احساس راحتی، آسایش و آسودگی رفاهی - مقایسه و ارزیابی ذهنی محل سکونت - رضایتمندی کلی و تحقق احساس خوشایند
خودکارآمدی	تکامل و خودکفایی عملکردی- کارکردی ظرفیتهای و تسهیلات	- کم و کیف آستانه رفاه محیطی - تکامل و خودکفایی عملکردی- کارکردی - حمایت و تسهیل نیازها و تقاضاهای متنوع و مختلف
تعامل اجتماعی	ارتباطات و همبستگیهای اجتماعی میان ساکنان و اهالی	- ارتباط، تعامل و آمیختگی اجتماعی - انسجام، همبستگی و مراقبت اجتماعی - همکاری و مشارکت اجتماعی فعال
تناسب محیطی	ظرفیتهای و امکانات متنوع، اختصاصی، سازگار و متناسب	- تناسب و سازگاری فرم و فعالیت - احساس اطمینان خاطر و امنیت - دوستانه، تسهیل گر و تقویت کننده بودن محیط - ظرفیتهای و امکانات متنوع و اختصاصی
دلبستگی	حساس وابستگی، تعهد و مسئولیت، هم سخنی و ریشه داری	- پتانسیل تداعی و یادآوری اشخاص و محلها - پتانسیل تحقق رویدادها و وقایع - خاطرات و تصاویر ارجاع پذیر در حافظه
خاطره انگیزی	پتانسیل شکل گیری و تداعی خاطرات، وقایع و رویدادهای مرتبط و وابسته	- پتانسیل تداعی و یادآوری اشخاص و محلها - پتانسیل تحقق رویدادها و وقایع - خاطرات و تصاویر ارجاع پذیر در حافظه

در حال حاضر در حدود 24 هزار واحد مسکونی احداث شده و جمعیتی حدود 76 هزار نفر در این ناحیه ی شهری سکونت یافته اند. با توجه به مطالعات طرح آماده سازی مصوب مساحت کل ناحیه ی شهری مهرگان 541.1 هکتار می باشد که 77.74 درصد آن را کاربری های شهری و 22.58 درصد را کاربری های فراشهری تشکیل می دهند. مجموع سطح اختصاص یافته به کاربری مسکونی معادل 1628698 مترمربع می باشد که 30.08 درصد سطح ناحیه ی شهری مهرگان را به خود اختصاص می دهد.

3- معرفی محدوده پژوهش

اراضی مورد مطالعه، به وسعت 541 هکتار و به شکل ذوزنقه در شمال شرقی دشت قزوین و در فاصله ی 10 کیلومتری تا شهر قزوین و فاصله ی 42 کیلومتری تا آبیک قرار دارد. این اراضی از شمال به روستای آشنستان، از شرق به روستای بارس و از جنوب به کانال انتقال آب طالقان محدود شده، و در بخش شمالی آزادراه قزوین- کرج واقع شده است. ناحیه شهری مهرگان در نظام تقسیمات اداری، در محدوده ی خدمات رسانی شهرداری محمدیه قرار دارد. این ناحیه برای اسکان جمعیتی بالغ بر 122647 نفر و 31610 واحد مسکونی برنامه ریزی شده است. در حال حاضر در حدود 24 هزار واحد مسکونی احداث شده و جمعیتی حدود 76 هزار نفر در این ناحیه ی شهری سکونت یافته اند. ناحیه شهری مهرگان در نظام تقسیمات اداری، در محدوده ی خدمات رسانی شهرداری محمدیه قرار دارد. این ناحیه برای اسکان جمعیتی بالغ بر 122647 نفر و 31610 واحد مسکونی برنامه ریزی شده است.

تصویر 2 عکس هوایی ناحیه شهری مهرگان

تصویر 1 موقعیت محدوده مطالعاتی در تقسیمات کشوری

4- تحلیل

در این بخش با توجه به مشاهدات میدانی صورت گرفته و همچنین مصاحباتی که با شهروندان انجام شده، ناحیه شهری مهرگان مورد بررسی قرار می‌گیرد. وضعیت ناحیه شهری مهرگان به تفکیک معیارهای هشت‌گانه کلیدی فرآیند شکل‌گیری هویت مکان در شهرهای جدید یعنی «آشنایی و شناخت»، «تشخص و خوانایی»، «رضایتمندی»، «خودکارآمدی»، «تعامل اجتماعی»، «تناسب محیطی»، «دلبستگی»، «خاطره‌انگیزی» به شرح زیر می‌باشد:

4-1- آشنایی و شناخت

بر اساس مطالعات صورت گرفته، این معیار در ناحیه شهری مهرگان در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. ساکنین مسکن مهر قزوین تا حد مناسبی از اجزاء و عناصر موجود در شهرک شناخت دارند و اکثریت این ساکنین، به خصوص کسانی که جزء اولین ساکنین مسکن مهر قزوین می‌باشند، ابعاد فیزیکی که شامل فضاهای شهری و بناها می‌باشد را به خوبی می‌شناسند و این ابعاد را می‌توانند در ذهن خود تجسم کنند یا به توصیف آن بپردازند. طی مصاحباتی که با شهروندان این ناحیه شهری صورت گرفته است، به این نتیجه رسیدیم که ساکنین این محدوده از موقعیت مکانی خویش در شهرک آگاهی داشته و می‌توانند برای خود مسیریابی نمایند. از آنجایی که ساکنین این ناحیه شهری از نظر اقتصادی جزء اقشار متوسط و ضعیف جامعه محسوب می‌شوند، میان‌شان احساس نزدیکی و الفت وجود دارد و ساکنین را افرادی خودی تلقی می‌کنند. در رابطه با شناخت شهروندان از یکدیگر به صورت چهره به چهره می‌توان گفت که فقط در میان همسایگان یا کسانی که رابطه‌ی نزدیک‌تری از رابطه شهروندی دارند، این شناخت وجود دارد.

4-2- خوانایی و تشخص

این ناحیه شهری از عناصر، فضاها و نمادهای برجسته اختصاصی برخوردار نمی‌باشد که از آن به عنوان عنصر هویت‌بخش شهر یاد کرد و یا با دیدن آن سمبل و نماد به یاد ناحیه شهری مهرگان افتاد. همچنین در این شهرک بناهای یکسان، فضاهای شکل گرفته مشابه هم و فرم‌های شهری بدون تمایز و تفاوت به تعدد وجود دارند. در واقع می‌توان گفت که کل سطح این ناحیه شهری از ترکیب‌های یکسان و یکنواختی تبعیت می‌کنند. مانند ساختمان‌های بلندمرتبه یک شکل با نماهای شبیه به هم و بدون تمایز حتی در رنگ بناها، پارک‌هایی که به عنوان فضاهای باز و سبز شهری در مراکز محلات قرار گرفته‌اند و بدون کارایی لازم هستند و از نظر فرم و ترکیب تفاوت چندانی باهم ندارند که بتوانند محلات این ناحیه شهری را از یکدیگر متمایز کند، اراضی فاقد کاربری که در سرتاسر ناحیه شهری وجود دارند و مدت‌هاست در همین وضعیت قرار گرفته‌اند و اقدامی برای ساماندهی‌شان صورت نگرفته است و چهره این ناحیه شهری را مخدوش کرده‌اند، خیابان‌های شهری مشابه به هم و غیره. احساس ساکنین به محل زندگی خود به صورتی نیست که آن را از سایر شهرها و شهرک‌ها ارجح‌تر بدانند و صرفاً به عنوان محل زندگی خود به این ناحیه شهری نگاه می‌کنند که شاید از هیچ‌گونه خوشنمایی و اعتباری برخوردار نبوده و یا اینکه به سکونت در این شهرک مفتخر

باشند. اهمیتی که این شهرک در میان ساکنین خود دارد تنها به دلیل این است که محل سکونت آنهاست و نه به دلیل تمایز آن یا برخورداری از عنصر، نماد یا ویژگی که خاص این شهرک باشد و آن را نتوان با سایر شهرها و شهرک‌ها قیاس کرد. به طور کلی می‌توان گفت وضعیت معیار خوانایی و تشخص در این ناحیه شهری چندان مناسب نبوده و نیاز به راهکارها و اقداماتی است که این وضعیت را بهبود بخشد.

4-3- رضایتمندی

یکی از عواملی که سبب افزایش رضایتمندی ساکنین از محل سکونت خود می‌شود، برخورداری از خدمات متنوع و مورد نیاز است که شامل خدمات بهداشتی و درمانی، آموزشی، فرهنگی و اجتماعی و غیره می‌باشد. آنچه که در مسکن مهر قزوین مشهود است غلبه کاربری مسکونی بر سایر کاربری‌ها و همچنین کمبود کاربری‌ها و فعالیت‌های مورد نیاز و اساسی زندگی است. ساکنین محلات مختلف نیز برای تأمین نیازهای خود همواره یا در حال تردد میان محلات دیگر هستند و یا حتی نیازمند مراجعه به شهرهای اطراف هستند. همین امر سبب می‌شود که میزان رضایتمندی و احساس آسایش و آسودگی شهروندان کاهش یابد. در چنین وضعیتی که نیازهای اساسی ساکنین توسط محل زندگی خود تأمین نمی‌شود، واضح است که به سلاقی مختلف نیز در این شهرک پاسخ داده نشده است و ناحیه شهری مهرگان در تأمین اولویت‌ها و توقعات شهروندان خود ضعیف عمل کرده است. شرایط حاکم در این محدوده، احساس خوشایندی را در شهروندان ایجاد نمی‌کند و ممکن است آنها همواره این شهرک را با سکونتگاه‌های اطراف مقایسه نموده و دیدگاه و ارزیابی منفی به محل سکونت خود که ناحیه شهری مهرگان است، داشته باشند. این سکونتگاه نه تنها توانایی پاسخگویی به نیازهای روان‌شناختی ساکنین را نداشته، بلکه در تأمین نیازهای بیولوژیکی هم دچار ضعف شده است.

4-4- خودکارآمدی

همان‌طور که پیش‌تر هم اشاره شد، یکی از مشکلات این سکونتگاه کمبود کاربری‌ها و فعالیت‌های مورد نیاز ساکنین است. علاوه بر موضوع کمبود کاربری و فعالیت، کاربری‌های خدمات رسانی که در این محدوده وجود دارند نیز از پراکنش مناسبی در سطح ناحیه شهری مهرگان برخوردار نیستند و شهروندان هر محله برای تأمین نیازهای روزانه خود مجبور به رفت و آمد به محلات دیگر هستند. همچنین برخی از فعالیت‌ها به طور کلی در این ناحیه شهری وجود ندارند. یعنی ساکنین حتماً برای تأمین برخی از نیازهای خود باید در تردد میان شهرهای اطراف باشند. به عبارتی، ناحیه شهری مهرگان، به لحاظ امکانات، تجهیزات و خدمات خودکفا و خودمتکی نبوده، و بدون سکونتگاه‌های اطراف، شهروندان برای سکونت دچار مشکلاتی خواهند شد. در مصاحباتی که با برخی شهروندان صورت گرفت، آنها نارضایتی خود را از این وضعیت مطرح کردند و به این موضوع اشاره داشتند که همیشه برایشان شرایط رفت و آمد وجود ندارد ولیکن چاره‌ای جز تردد میان شهرهای دیگر نداشته و این وضعیت بسیار برایشان ناخوشایند است.

7 (1), 2022

دوره 7، شماره 1

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

مهندسی عمران

دستیابی به رشد هوشمند شهری با تأکید بر توسعه مبتنی بر حمل و نقل

همگامی محور (TOD)

4-5- تعامل اجتماعی

مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که تعاملات اجتماعی نسبی میان اکثر همسایگان این شهرک وجود دارد. ولی این موضوع در مورد همه همسایگان صدق نمی‌کند. ساختمان‌های مسکن مهر به دلیل واحدهای مسکونی زیادی که دارند، این امکان را فراهم نمی‌کنند که همه همسایگان از همدیگر شناخت کافی داشته باشند و تعاملات اجتماعی میان آنان شکل بگیرد. بسیاری از آنها علاقمند به برقراری ارتباط مؤثرتری با یکدیگر هستند. همچنین به سبب وجود پارک‌ها و فضاهای سبز در مراکز محلات، بسیاری از شهروندان با یکدیگر رابطه‌ی صمیمی و دوستانه‌تری دارند و از همدیگر به عنوان هم‌شهرکی قابل اعتماد و یا یک دوست مطمئن یاد می‌کنند. اکثر شهروندان به این موضوع علاقمند هستند که در امور مرتبط با محل سکونت خود با یکدیگر مشارکت عمیق‌تری داشته باشند. در واقع آنها سایر شهروندان را به عنوان عضو و بخشی از اجتماع محلی خود پذیرفته‌اند و برقراری ارتباط اجتماعی برایشان حائز اهمیت است.

4-6- تناسب محیطی

در مورد وضعیت ناحیه شهری مهرگان در رابطه با معیار تناسب محیطی، اولین موضوعی که مطرح می‌شود سهم بسیار بالای کاربری مسکونی نسبت به سایر کاربری‌هاست. پس از آن، می‌توان به پارک‌هایی با مقیاس محلی و یک پارک با مقیاس بزرگتر در مرکز ناحیه شهری مهرگان اشاره کرد. این پارک‌ها و فضاهای باز شهری اگرچه محل تجمع بسیاری از شهروندان در اوقات فراغت خود هستند، اما به دلیل مشکلاتی که دارند مانند مبلمان نامناسب، همچنان قابلیت افزایش کارایی‌شان وجود دارد و نیازمند بهبود کیفیت وضعیت موجودشان هستند. ناحیه شهری مهرگان، خیلی قادر به پاسخگویی همه نیازهای گروه‌های سنی مختلف مانند سالمندان یا کودکان نیست؛ و به فضایی نیاز دارد که به عنوان مثال سالمندان را تشویق به گردهمایی در آن فضا کند. به غیر از پارک‌های موجود، فضای مناسبی برای انجام فعالیت‌های سرگرمی، پیاده‌روی و غیره به چشم نمی‌خورد. وجود و تعدد اراضی فاقد کاربری و بایر امنیت شهروندان را به خصوص در ساعاتی که تردد کمتر است تهدید می‌کند. این شهرک نیازمند مکان‌ها و مؤسساتی است که استعدادهای متنوع شهروندان را در آن به کار گیرد و توانایی‌های آنان را تقویت و حمایت کند. ناحیه شهری مهرگان به طور کلی از کیفیت

و تنوع مناسبی در خصوص فضاهای جمعی و عمومی برخوردار نبوده و نیازمند راهکارهایی است که این شرایط را بهبود بخشند.

4-7- دلبستگی

ساکنین این شهرک عموماً خود را متعلق به جای دیگری می‌دانند و در صورت فراهم شدن شرایط علاقمند هستند که از این شهرک خارج شوند. چرا که وقتی در این شهرک قرار دارند، به اندازه‌ی هنگامی که در جایی هستند که خود را متعلق به آن می‌دانند حال خوشی ندارند. نتایج مطالعات نشان می‌دهد که شهروندان احساس دلبستگی و وابستگی به فضا و عناصر موجود در ناحیه شهری مهرگان ندارند. اگرچه که آنها خود را در برابر اتفاقات محل سکونت خود مسئول می‌دانند ولی احساس تعلق و ریشه‌داری نسبت به آن به واسطه‌ی سکونت در این شهرک هنوز پیدا نکرده‌اند. ترجیح شهروندان بر این است که بیشتر اوقات خود را با دوستان و خانواده در جایی غیر از ناحیه شهری مهرگان سپری کنند و ترک این محل چندان برایشان سخت نیست و در صورت ترک محل سکونت خود، نسبت به آن چندان دلتنگ نمی‌شوند.

4-8- خاطره‌انگیزی

بررسی این ناحیه شهری بر اساس معیار خاطره‌انگیزی نشان می‌دهد فضاهای موجود در ناحیه شهری مهرگان قابلیت چندان در شکل‌گیری خاطره در اذهان عمومی ندارد. عناصر و اجزاء این شهرک چندان نمی‌تواند خاطراتی را برای شهروندان تداعی کند. در واقع ناحیه شهری مهرگان، بستر وقوع رویدادهای یادماندنی و مراسمات مختلف نیست. همین امر باعث می‌شود که شهروندان به ندرت برای خود تصاویر و وقایعی را یادآور شوند که در محل سکونت‌شان اتفاق افتاده است. بنابراین ساماندهی این وضعیت و تلاش برای خاطره‌انگیز ساختن محیط زندگی ساکنین ناحیه شهری مهرگان بسیار حائز اهمیت است. با استفاده از مطالعات انجام شده، نقاط قوت و ضعف و تهدیدها و فرصت‌های ناحیه شهری مهرگان در هشت بعد کلیدی فرآیند شکل‌گیری هویت مکان در توسعه شهری جدید مورد بررسی قرار گرفته است. جدول شماره 3، تحلیل سوات بدست آمده را نشان می‌دهد:

جدول 3 تحلیل سوات ناحیه شهری مهرگان، مأخذ: نگارندگان

ابعاد	قوت (S)	ضعف (W)	فرصت (O)	تهدید (T)
آشنایی و شناخت	- وجود شناخت نسبی ساکنین محلات از یکدیگر	- کمبود سمبل‌ها، نماد و نشانه‌های موجود	- امکان ایجاد و تقویت نهادهای محلی	- به خطر افتادن امنیت ساکنین به دلیل عدم شناخت کافی از همسایگان خود
تشخیص و خوانایی	- وجود دسترسی آسان به محلات شهری	- عدم وجود ویژگی دعوت‌کنندگی در ورودی‌های شهر	- فرصت استفاده از المان‌های متنوع برای افزایش خوانایی در شهر	- یکسان بودن نمای بناها و احتمال کاهش خوانایی در بافت شهری
رضایتمندی	- پراکنش مناسب کاربری فضای سبز و فضاهای باز شهری	- نبود افتخار به زندگی در محل سکونت خود - ضعف خدمات بهداشتی و درمانی - کمبود مراکز فرهنگی و تفریحی	- فرصت بهره‌گیری از زمین‌های خالی و فاقد کاربری مشخص برای خدمات دارای کمبود - فرصت افزایش خانوارهای مالک محل اقامت خود	- احتمال افزایش نارضایتی ساکنین به دلیل تداوم روند کند خدمات رسانی حتی با گذشت چند سال

خودکارآمدی	- دسترسی مناسب به حمل و نقل عمومی و ایستگاه های اتوبوس	- کمبود امکانات رفاهی	- فرصت ایجاد فضاهایی چون بازار و کاهش دفعات مراجعه ساکنین این ناحیه شهری به سکونتگاه های اطراف	- احتمال افزایش تردد به شهرهای اطراف به دلیل عدم خودکفایی ناحیه شهری مهرگان
تعامل اجتماعی	- ملاقات روزانه افراد از طریق پارک های موجود در شهر	- نبود کاربری های جذاب جمعیت	- فرصت تقویت تعاملات اجتماعی به دلیل وجود فضاهای باز همگانی	- احتمال کاهش تعاملات اجتماعی میان ساکنین به دلیل ناکارآمدی فضاهای باز شهری
تناسب محیطی	- نوساز بودن ساختمان ها موجود در این ناحیه شهری	- عدم استفاده از المان های مناسب	- فرصت بهبود و تقویت پیاده مداری در آینده	- به خطر افتادن امنیت ساکنین به دلیل تعدد واحدهای مسکونی خالی از سکنه و اراضی بایر
دلبستگی	- علاقه ساکنین به مشارکت در زیباسازی شهری	- عدم وجود تعلق مکانی در میان اکثریت ساکنین	- فرصت خو گرفتن و انس یافتن ساکنین با مکان با گذشت زمان	- خطر خروج ساکنین از بافت به دلیل عدم وجود تعلق مکانی
خاطره انگیزی	- خاطره انگیز بودن برخی مکان ها برای کودکان	- خاطره انگیز نبودن مکان های موجود در سطح شهر برای همه افراد در سنین مختلف	- فرصت ایجاد و تقویت پاتوق هایی جهت گردهمایی اجتماعی	- خطر تشدید بحران بی هویتی در صورت تداوم شرایط خاطره انگیز نبودن فضاهای شهری موجود

و مؤلفه های تاثیرگذار آن در شهر، کمک می کند تا شهرهای جدید ساخته شده کمتر از این بحران بی هویتی رنج ببرند و عواقب آن کاهش می یابد. در این پژوهش نیز سعی بر این بوده است پس از شناخت معضل بی هویتی و عوامل تشدید کننده آن در مسکن مهر قزوین، معیارهای هویت بخشی به شهرها را در این ناحیه شهری مورد بررسی قرار دهیم و به دنبال ارائه راهکارهایی باشیم که این مسئله و بحران را بهبود بخشد. لذا در جدول شماره 4 راهکارهای پیشنهادی برای ارتقا کیفیت وضعیت موجود و هویت بخشی به ناحیه شهری مهرگان در ابعاد هشگانه هویت بخش به شهرها آورده شده است.

5- نتیجه

از آنجایی که مقوله هویت از مفاهیم مورد توجه بشر است، بررسی عوامل هویت دهنده فرد یا اجتماع بسیار حائز اهمیت است. این هویت در شهر نیز منبث می شود و امروزه یکی از مهم ترین موضوعاتی است که در خصوص شهرهای جدید مطرح می شود. چرا که معمولاً شکل گیری این شهرها همراه با بی توجهی به بحث هویت شهری است. اگرچه که هویت شهرها با گذشت زمان ممکن است پررنگ تر شود، ولیکن در ساخت شهرهای جدید همواره باید مؤلفه های هویت بخش مورد توجه برنامه ریزان شهری قرار گیرد. شناخت هویت

جدول 4 راهکارهای پیشنهادی، (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد	راهکارهای پیشنهادی
آشنایی و شناخت	ایجاد مسیرهای حرکتی به هم پیوسته در محلات ایجاد فضاهای باز شهری کارآمدی که ساکنین را به استفاده از فضا دعوت می کند
تشخص و خوانایی	استفاده از نماد، نشانه های متمایز و برجسته در ناحیه شهری ایجاد تفاوت و تمایز در نمای ساختمان ها و ظاهر فضاهای شهری و کمک به کاهش حس گم گشتگی استفاده از نور و رنگ در پروژه های زیباسازی
رضامندی	استفاده از عناصر طبیعی در ورودی ها و تبدیل محورهای متصل کننده ناحیه شهری مهرگان به شریان های برون شهری به محورهای سبز استفاده از مبلمان و تجهیزات شهری مناسب و کارآمد در مکان های عمومی تأسیس مؤسسه ها و نهادهای محلی تأمین و توسعه گزینه های مختلف حمل و نقل از جمله حمل و نقل عمومی، پیاده، دوچرخه و ... برگزاری کلاس های آموزش مهارت های مختلف به ساکنین افزایش سرانه کاربری های دارای کمبود چون کاربری بهداشتی و درمانی در سطح ناحیه شهری
خودکارآمدی	افزایش سرانه کاربری های خدماتی و مورد نیاز در سطح محلات و پراکنش بهینه خدمات ایجاد مکان هایی برای رفع نیازهای روزانه ساکنین و کاهش تردد روزانه ساکنین به شهرهای اطراف ایجاد فعالیت هایی چون فروش پوشاک زنانه، مردانه و بچگانه اشتغال زایی برای ساکنین در سطح محلات با ایجاد بازارچه های سنتی حمایت از مشاغل کوچک مقیاس، خانگی و زودبازده تقویت محورهای تجاری- خدماتی در سطح ناحیه شهری

7 (1), 2022

دوره 7، شماره 1

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

ایجاد مراکز گردهمایی در محلات	ایجاد فضاهای محلی و تشویق ساکنین به مشارکت در این نهادها	تعامل اجتماعی
ایجاد فضاهایی برای معاشرت میان افراد در سنین بالا مانند رستوران های سنتی	ارتقا سطح کیفیت فضاهای باز شهری موجود	
پیش بینی انواع مسیرهای پیاده مدار در سطح محلات با کاربری های جاذب به منظور بسترسازی برای ایجاد تعاملات میان ساکنین	توسعه و ایجاد فضاهای شهری مناسب با بهره گیری از اراضی بایر موجود در سطح ناحیه شهری	تناسب محیطی
ایجاد فضاهای سبز و کاشت درختان و گیاهان کمک کننده در ارتقا زیبایی بصری ناحیه شهری مهرگان	زیباسازی فضاهای سبز و پارک های موجود در سطح محلات	
ایجاد ورودی های جلب کننده و منحصر به فرد به دلیل اینکه ورودی هر شهر نقش به سزایی در نمایش شخصیت و هویت آن شهر دارد.	توسعه فضاهای پذیرایی و تفریحی در سطح محلات	دلبستگی
استفاده از ظرفیت های موجود برای توسعه مشارکت و آموزش ساکنین	ایجاد پهنه های مختلط فراغتی، اجتماعی، فرهنگی و ... در محدوده	
ایجاد مراکز مذهبی و فرهنگی در سطح محلات	ایجاد فضاهایی برای برگزاری مراسمات آئینی و جشن ها	خاطره انگیزی
بسترسازی برای حضور فعال ساکنین در سطح محلات با ایجاد فضاهای دعوت کننده	ترزیق کاربری به اراضی فاقد کاربری مشخص و بایر	
	توسعه مختلط و پیوسته برپایه حداکثر استفاده از فضاهای موجود در سایت	

- [10] تختی، بیتا؛ وثوقی، ویدا (1386)، بررسی هویت در شهرهای جدید، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید.
- [11] باقری بهشتی، شیدا (1386). «شهرهای جدید، شهرهای بدون خاطره»، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید.
- [12] پیران، پرویز (1386). «شهرهای جدید پی تاریخ و بدون فرهنگ: مسئله هویت یابی»، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید.
- [13] صبری، سهیل؛ مشارزاده مهرانی، زهرا (1385). جایگاه مفهوم هویت در شهرهای جدید، مجموعه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، چاپ اول، تهران.
- [14] زینلی قطب آبادی، امینه (1394). شناسایی نقش مؤلفه های طبیعی در ایجاد هویت شهری، پژوهش های منظر شهر، سال دوم، شماره 4.
- [15] بهزادفر، مصطفی (1390). هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران. تهران: مؤسسه نشر شهر.
- [16] اریاب، پارسا؛ عزیزی، محمدمهدی؛ زبردست، اسفندیار (1394). تبیین معیارهای کلیدی فرآیند شکل گیری هویت مکان در توسعه شهری جدید، نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، دوره 20، شماره 4.

6- مراجع

- [1] ذبیحی، حسین؛ فرح، حبیب و رهبری منش، کمال (1390). "رابطه ی بین میزان رضایت از مجتمع های مسکونی و تأثیر مجتمع های مسکونی بر روابط انسان: مطالعه ی موردی چند مجتمع مسکونی در تهران"، فصلنامه ی هویت شهر، سال پنجم، شماره ی هشتم، بهار و تابستان.
- [2] شکویی، حسین (1385). «دیدگاه های نو در جغرافیای شهری»، چاپ نهم، تهران، انتشارات سمت.
- [3] پیران، پرویز (1384). هویت شهرها: غوغای بسیار برای مفهومی پیچیده، آبادی.
- [4] رضازاده، راضیه (1380). «بحران ادراکی رفتاری در فضای شهری»، مجله شهرداری ها، ویژه نامه شماره 5، طراحی شهری، سازمان شهرداری های کشور.
- [5] بهزادفر، مصطفی (1386). هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران - چاپ اول، تهران: نشر شهر.
- [6] نوفل، سید علیرضا، و همکاران، (1388). «بررسی و ارزیابی شاخص های موثر در هویت (نمونه موردی محله جلفا در شهر اصفهان)»، فصلنامه آرمانشهر، شماره 3.
- [7] نقی زاده، م (1386). هویت شهری و شناخت زیبایی در دیدگاه اسلامی اصفهان: بخش شهری شهرداری اصفهان
- [8] قرایی، فریبا (1384). «طبیعت، هویت و محلات شهری»، آبادی، س 15 ش 48، صص 32-35.
- [9] قاسمی اصفهانی، مروارید (1383). «اهل کجا هستیم؟ هویت بخشی به بافت مسکونی»، چاپ اول، تهران، انتشارات روزنه.

7 (1) , 2022

دوره 7، شماره 1

تابستان 1401

دوفصلنامه پژوهشی

COPYRIGHTS

©2022 by the authors. Published by **Journal of Engineering & Construction Management (JECM)**. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)